

Egyházi mozgalmak.

A németországi protestáns-egylet gyűlése múlt október első napjaiban tartatott meg Osnabrückben. Németország jeles tudósai közül számosan vettek részt a tanácskozmányokban, s a nagy számú hallgatóságnak a gyűlésezések iránti érdekeltsége nagyban emelte az ünnepélyességet. Bluntschli, heidelbergi tanár, egy igen emelkedett és nagyhatású beszéddel nyitotta meg a gyűlést, mely beszédből im e főbb eszméket emeljük ki:

„Midőn a németországi IV-dik protestáns nagy gyűlést megnyitom, melegen üdvözlöm azt ama városban, melyben a német protest. fejedelmek és városok ezelőtt 224 évvel békére léptek a katolikus rendekkel s megszüntették ama polgárháborút, melyet a jézsuiták folyton szítottak. Ezelőtt egy évvel, midőn az ó-katolikusok példáját és irányát követve Darmstadtban gyűléseztünk, sok nehézség állott utunkban, de azóta örömmel tapasztaltuk, hogy mindinkább növekedett irántunk a rokonszenv. A veszélyes, sok tekintetben végzetes jézsuita-rend el lett törölve egy birodalmi törvény által, a jézsuiták eltávoztak körünkől, de azért a jézuitismus sok helyen még most is megvan, nemcsak a katolikus, hanem a protestáns egyházban is. Azonban már a nép szintügy, mint a kormány figyelmessé lett azon veszélyre, mely ezen oldalról kultúránkat, államszervezetünket s vallásunkat fenyegeti. Alapjában meglőn már ingatva és mindinkább enyészik ama téves ábránd, hogy a jézsuita szellem az állami tekintély erősítője és a rend biztosítója. A helyes irányban való haladás biztos jeléül szolgálhat ama körülmény is, hogy mellőzve a Mühlér-féle miniszterium, melynek kezei között a tudomány, iskola és egyházi élet nemhogy haladt volna, sőt hanyatlott, s helyébe a Falck-miniszterium lépett, mely a nemzet szellemi és vallási érdekeit jobban fogja védelmezni. Örömmünk tárgya ama körülmény is, hogy a hesseni nagyhercegségben Ketteler püspök minden befolyását elveszté. Erős hatalommá fejlődött Hessen protestáns népében a protestáns-egylet, ugy hogy mellőzése teljes lehetetlen, a remény pedig, hogy az egyház nonsokára bekövetkező reformja kérdésében érvényesíteni fogja magát, mindinkább erősül. Ó-katolikus testvéreinkkel is, kik néhány héttel ezelőtt Kölnben gyűléseztek, a legszebb barátságos viszonyban vagyunk. Fenntartandónak véljük ezen irányban a keresztényi türelmet és tiszteletet a különböző sekták között s mellőzendőnek minden szűkkeblűséget és kizárólagosságot, mely korunk előrehaladt szellemének már többé meg nem felel. Kullemetlen és fájó érzést

keltének fel bennünk azon üldözések, melyeknek hazánk legtekin-
télyesb papjai, — kik egyletünknek is szintén tagjai, — ki voltak
téve. De a fájdalmat és panasz-hangot elfojtja bennünk ama szilárd
meggyőződés, hogy az üldözés mindig az üldözött irány előmene-
telére és javára szolgál! — Megemlítjük még, hogy e gyűlés fő-
tárgyát a tanszabadság eszméjének megvitatása, s az utóbbi időben
veszélyeztetett helyzetnek lehető szilárdítása képezte.

Az — ó-katholikusok nagy gyűlése Kölnben, e hires pá-
pista városban sept. 20—23 napjain ment véghez, csaknem egyszerre a
német püspökök conferentiájával, Fuldában a Bonifacius sirjánál.
Mennyire különbözött most e gyűlések célja attól, a miért még
alig két éve Rómában együtt találkoztak vala. A jelen nagy gyűlés
álláspontja ugyanaz, a mit prágai tanár Schulte számos czik-
kek- és értekezésekben vitatott és formulázott, s miket a követ-
kezőkben foglalhatni össze: „A csalhatatlanság ellenzői egyedül
képviselői az egyháznak; ama hitczikk hívói, — a pápát, a bíbor-
nokokat és püspököket sem véve ki, — csak egy elfajzott sectája
az igaz egyháznak, — s az államnak ezt el kell ismerni, s ahoz-
képest cselekedni.“

Az idei programm jelentékeny haladást mutat a tavalyi felett.
Az akkori szervező választmány inkább csak elméleti nagy phrasi-
sokkal lepte meg a közönséget — elvetve a Concilium végzéseit,
de elismerve a római püspökség származását, magasztalva az ut-
rechti jansenista egyházat, óhajtását fejezve ki a különböző keresz-
tény egyházakkal való egyesülés iránt, pártolva a tudományt és a
lelkészek nemzeti nevelését, s végül kiválóan prakticus hajlamot
nyilvánítva a jézsuiták ostorozása iránt. A jelen évi nagy gyű-
lés működése inkább gyakorlati. Célba van véve független
ó-katholikus hitközségek szervezése, s ezek és papjaik
számára az állam elismerésének kieszközlése, a katolikus egyház
által mindedig élvezett előjogokkal együtt; a püspök választás
kérdése is meg lőn vitatva. A hittani bizottmány szintén gyökeres
reformokat tett ajánlatba.

A német ó-katholikus mozgalom iránt feltűnő részvét mutat-
kozott, a mennyiben angol, orosz, örmény s több más egyházi fő-
méltóságok üdvözleteiben gyönyörködhettek e korszerű vállalat ve-
zérei, a kiknek már is azon jár eszök, hogy régen elszakadt és
tovább mind töredezett darabjait újra egyesítsék egy oly épületnek,
a melyen társadalmi fejlődésünk már több mint két század óta
túlnőtt. Kétségkívül életrevaló végzése a gyűlésnek a független
egyházak szervezése sat. Csakhogy létesülnének már egyszer ezek
az egyházak, s azok a számtalan actions-comiték ne csak szóno-
kolnának és értekezniének nagy német alapossággal, hanem jönnének
indulatba és actióba is. A kormányok valóban ez idő szerint nem
tanúsítanak ellenséges indulatot, törekvést ezen inkább conservatív
mint nagyon liberalis irányu mozgalom ellen. Azonban az ó-katholi-
kusok még mind nem tömörülnek egyházzá elég számosan arra,

hogy az állam és az ó-katholicismus által egyiránt kívánt lépéseket igazolni lehetne s a pápaságot olybá venni csak, mint sectáját az eddig fennállott római egyháznak. — Félő, hogy az ó czimmel, a régi szent atyák, nagy zsinatok korára visszatérés jelszavával, általában a multak ködéből derengő egyház-ideállal mai napság már nem lehet sok lelket fogni, s inkább hihető, hogy ennek az ugynevezett ó-katholikus mozgalomnak is számosabb része az újabb kor eszméinek valósitására gondol, s egyrésze kétségkívül oly modern szabadelvű egyházra, minőt a negyvenes években a német-katholicismus kezdett volt alakítani.

Az ó-katholikusok főleg Münchenben nagy számmal vannak, anynyira, hogy a Nicolai-egyházba harmadrészők is alig férhet bé, azonban tágasabb egyház iránti kérelmököt a hatóság még csak válaszra sem méltatja. Király és kormány pártolják is, nem is ezt a mozgalmat. E rejtélyes bajor egyház-politikára nagy befolyással van a Bajorország önállósága iránti tekintet; az ó-katholicismus buzgó apostolai a német egységes államnak is lelkes védői; ezen egységinek pedig nem csak a jézsuiták, hanem a dél-német államok anynyi férfia is ellene lévén, nem csoda, hogy az észak-németekkel rokonszenvező új irány oly nehezen mozog előre.

— A német birodalmi kormány harcza mind erősen tart s fog is még soká tartani a római curia ellen, mely felette nagyon megszokta volt azt a kényelmes helyzetet, hogy minden államban állam legyen, vagy legalább az állam karjával rendelkezék, saját céljainak elérését, büntető s fenytő rendszabályainak végrehajtását illetőleg. A német törvényhozás és kormány jelenleg e részben úgy intézkedik, hogy többé egy polgára is — legyen ez laicus vagy clericus — ne eshessék olyan egyházi fegyelem alá, mely őt becsületében, világi szerencséjében bántalmazhatja sat. Ily fegyelmi rendszabályok: a kiközösítés, a hivataltól megfosztás, az interdictum sat. Innen a papi izgatások, mintha a legujabb törvényhozói s kormányi rendszabályok a katholikus hitet végveszélylyel fenyegetnék. A poseni herczegség papjai kivált kiáltó szinekkel festik a hitüldözést, s e veszélyekkel szemben a posen-gneseni érseki megye „Jézus legédesebb szive“ különös oltalmába lön feiajánlva. Azonban a lengyelok közt is vannak nagy számmal hályogtalan szemű katholikusok, a kik nyiltan megvallják, hogy ők a hitüldözésnek mostanig semmi nyomát sem vették észre, s azért nem láthatják át, mire való ez állam-ellenes izgatás.

— Az amerikai unitáriusok évi nagy gyűlése, melynek sajátlagos neve: az unitárius és más keresztény egyházak nemzeticonferentiája, mult october 22-ik s következő napjain folyt le Bostonban, feltünően meleg részvétével az egész unióból s e kívül az angol uralom alatt levő Canadából összegyűlt követeknek: mert a midőn 1865-ben 262 gyülekezet képviseltette magát a nagy gyűlésen, az idén 343-ra hágott a képviselőket küldött egyházak száma. Mintegy 600-ra tehetni a jelen

volt képviselők számát, a kiket a bostoni hitrokonok saját házaikban testvéries vendégszeretettel szállásoltak el. E conferentia 1865-ben, az unio újjáalakítása évében, lón megalapítva oly czélből, hogy az önálló s magokat függetlenül kormányzó, rokon hitű s érzelmi gyülekezetek szorosabb vallás-erkölcsi kötelék által fűzetvén egy testbe, melegebb és hatályosabb egyházi élet létesülne. Az „Unitarian Association“ a National Conferentiának mintegy állandó választmányául tekintendő, mely az egyházak önkéntes adakozásai-ból évenként begyűlő pénzszeget a felekezet közczéljaira kezeli és osztogatja ki. E nagy nemzeti conferentia mellett számos helyi conferentiák működnek a külön vidékek közel egyházaiból egyesülve, a minek már is jelentékeny sikere mutatkozik, mert a mig 1860-ban az Unitarian Association czéljaira alig gyűlt össze 10,000 dollár, s 1864-ben majd semmi, a jelen 1872-dik évben 100,000 dollárnál többre haladt az önkéntes aláírási összeg. Még ugyan számos unitárius gyülekezet nem vett részt a conferentiában s aláírásban, de évről évre mind kevesbedik az ily szorosabb egyesülés szükségérzetétől még át nem hatott gyülekezetek száma. —

— A new-yorki messiás-egyház eles hitszónoka Hepworth nem rég kilépett az unitárius egyház öléből, azért, mert ez semmiképen sem akart hivi számára formszerű credot alkotni, és e hithagyást diadalmi örömmel hirdették az orthodox lapok; két év alatt ez volt az egyetlen lelkész, a ki Amerikában hitünket elhagyta, mig azon idő alatt 14 orthodox lelkész jött át az unitárius vallásra, hogy szabaduljanak a sok súlyos credotól. —

— Dr. Bowring halálát nagy kegyeletes részvétellel emlegeti csaknem minden országa a „népek nagy hazájának“, az emberiségnek, hová csak kihat az angol birodalom befolyása, mert e nagy és jó ember bámulatos munkássága is politikai, tudományos, irodalmi s egyházi tekintetben sokáig kiterjedt. Egyike volt ő Angolország legnemesebb s leghasznosabb férfainak. A lapok hosszasan közlik soknemű érdemeit. Legyen itt csupán az ő magyar nemzetük iránti különös előszeretete megemlítve, a melytől indítva a magyar szépirodalmat első ismertette meg a külfölddel több mint 40 éve, s azóta is mindig meleg érdeklődéssel volt a magyarok sorsa s irodalma iránt, angol fordítmányokat adva ki Petőfi verseiből s a jelen évben, 80 éves korában is, Jókaink némely beszélyeinek fordításával foglalkozva. S legyen megemlítve itt főleg a kegyelet örökre áldó s magasztaló érzelmével a legforróbb szeretet és kitartó munkásság, a melyet a dicsóult mindig szilárdan vallott unitárius hitének előmozdítására áldozott. A Bowring név volt mondhatni a legelső angliai unitárius név, a melyet mi magyar unitáriusok emlegetni hallottunk, Dr. Bowring lévén atyafias közlekedésünk megindultakor a huszas években a britt és külföldi unitárius társulat titkára, s az első angol könyvszállítmányok eszközlője. Legyen örökre áldott az igaz ember emléke közöttünk is!